

”ויאמרו ראו ראלו כי היה ד' למך”

①

והיה ירעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם ונלקח
 י: יצחק אליאבימלך מלך־פלשתים גררה: ונרא אליו יהוה ויאמר
 ב: אל־מכר מצרמה שכן בארץ אשר אמר אליך: גור בארץ הזאת
 ואתה צימה ואברכה כ־לך ולנרצך אסו את־כל־הארצות האל
 ד: והקמתי את־השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך: והרביתי את־
 ו: נרצך ככוכבי השמים ונתתי לנרצך את כל־הארצות האל והתברכו
 ה: בנרצך כל גו־י הארץ: עקב אשר־שמע אברהם בקלי וישמר
 י: משמתי מצותי חקותי ותורת־י: ונשב יצחק בגר:

והרע: יצחק בארץ הזוא

י: וימצא בשנה הזוא מאה שערים ויברכהו יהוה: והגיד האיש ונלק
 י: הלוך ונגל עד כ־נגל מאד: ויהי־לו מקנה־צאן ומקנה בקר ונשדד
 י: רבה ונקנאו אתו פלשתים: וכל־הבארות אשר חפרו עבדו אליו בימי
 י: אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: *ע.א.ת. תלמי*

②

ויעל משם באר שבע: וירא אליו
 י: והוה בקילה הזוא ויאמר אבְי־י אלי אברהם אביך אל־תירא
 כ־אתה אבְי־י וברכה־י את־נרצך בעבור אברהם עבד־י:
 ג: ונגו שם מופח ויקרא בשם יהוה ויששם אהלו ויברו־שם עבד־י
 ד: יצחק באר: ואבימלך הלך אליו מגבר ואחזת מרעהו ופיכל שר־י
 ה: צבאו: ויאמר אל־הם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם את־י
 ו: והשליחני מאתכם: ויאמרו ראו ראינו כ־יהיה יהוה עמך ונאמר
 ח: הוה גא אלה בינתינו בינינו וביניך ויברכה בריח עפרך: *ע.א.ת. תלמי*

③

וימצרים ילד את־ילודים ואת־עננים ואת־להבים
 י: ואת־נפתחים: ואת־פטרסים ואת־פסלחים אשר מצא מים פלשתים
 י: ואת־פסטרסים: *ע.א.ת. תלמי*

④

(יד) פתרוסים, בימינו⁵⁸, כסלוחים, צעיריין⁵⁹, פלשתים,
 פלסטיניין⁶⁰, כפתורים, דמיאטיין⁶¹, (יו) הסיני, טראבלוסין⁶²,
ע.א.ת. תלמי

⑤

בשנה הזוא, אע"פ שאינה כחנה, שהיתה
 שנת רעבון [בארץ הזוא, בשנה הזוא, שניהם למה⁵⁸, לומר
 שהארץ קשה והשנה קשה⁵⁹]. *ע.א.ת. תלמי*

⑥

ויצחק בא מבוא באר למי ראי והוא יושב בארץ
 הנגב: ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ויצא עיניו וירא
 והנה גמלים באים: ומשא רבקה את־עיניה וירא את־יצחק
 ומפל מעל הגמל: ותאמר אליה עבד מ־האיש הלך הנה
 בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדְני ויחַק האַעִיר ותחבס:
ע.א.ת. תלמי

⑦

ויהי־הוא טרם ככה
 לְדָבָר וְהָיָה רַבְקָה יָצְאת אֲשֶׁר יָלְדָה לְבַתְּוָאֵל בְּזִמְלָה אֶשֶׁת חָזָר
 אֶתִי אֲבָרְתָם וְכַדָּה עַל־שִׁמְיָה: וְהַעֲבָרָה לְבַת מְרָאָה מֵאֵד בְּתוּלָה
 וְאִישׁ לֹא יָדָעָה וְחָרַד הַעֲבָדָה וְתַעֲלֵי: וְיָרָן הָעֶבֶד
 לְקִרְיָתָהּ וַיֹּאמֶר הִנְיָמִיאֵיבִי בָא מֵעֵשׂוּ מִיָּמִים מִכְּדָן: וְהָאִמֶר שָׂמָה אֲדָנִי
 וְחַמְהָר וְחָרַד כַּדָּה עַל־יָדָהּ וְחַמְשָׁה: וְתַפְלַל לְהַשְׁמֵתוּ וַיֹּאמֶר גַּם
 לְגַמְלִין אֲשָׁאֵב עַד אֲסִפְלוּ לְשָׂחָה: וְחַמְהָר וְחָעַד כַּדָּה אֶל־הַשְׁמָת
 וְחָרַץ עוֹד אֶל־הַבָּאָר לְשָׂאֵב וְחַמְשָׁאֵב לְכָל־גַּמְלִי:
ע.א.ת. תלמי

⑧

(יו) וירץ העבד לקראתה, לפי²⁴ שראה שעלו המים לקראתה
ע.א.ת. תלמי

①

י: והיו בימים ההם ויגדל משה ויצא אל־אחיו וירא בסבלתם וירא
 י: איש מצרי מכה איש־עברי מאחיו: ויפן כל וכה וירא כי אין איש
 י: ויח־ את־המצרי ויסמנהו בחול: ויצא ביום השני והנה שני־אנשים
 י: עברים נצים ויאמר לרשע למה חכה רצך: ויאמר מי שמך לאיש
 שר וטפט עלינו הלה רגנני אתה אמר כ־אשר רגנת את־המצרי
 י: וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: והשמע פרעה את־הדבר הנה
 י: ויבקש להרג את־משה ויברכה משה מפני פרעה וישב בארץ־מצר
 י: וישב על־הקאר: וילכתו מדנו שבע בנות ומכאנה ומדלנה
 י: וממלאנה את־הרהטים להשקות צאן אביהן: ויבאו הרעים ויגרשו
 י: נהם משה וישעו וישק את־צאנם: ומכאנה אל־רעואל אביהן
 י: ויאמר מדוע מהרתו בא היום: והאמרן איש מצרי הצילנו מיד
 י: הרעים וגם־דלה דלה לנו וישק את־הצאן: ויאמר אל־בנתיו ואלו
 י: למה זה צונקתו את־האיש קרצו לו ויאכל לחם: *ע.א.ת. תלמי*

②

איש מצרי הצילנו וגו' אל הקב"ה
 מי שהודה בארצו, נקבר בארצו, ומי שלא
 הודה בארצו אינו נקבר בארצו. יוסף הודה
 בארצו (פ) קברוהו בשכם. את שלא הודית
 בארצך אין אתה נקבר בארצך. כיצד, בנות יתרו
 אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים.

③

כי אם יזכרתי יי
 אתך כ־אשר נישב לך ועשיתי־נא עמדי חסד והזכרתיני אל־פרעה
 והוצאתני מן־הבית הזה: כ־יגב ג־בתי בארץ העברים וגם־פח
 י: לא־יעשיתי מאמה כ־ישמו אתי בגור: *ע.א.ת. תלמי*

④

וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ
 י: אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעַמְטָךְ כִּי־עֲצַמְתָּ־מִמֶּנּוּ מָאֵד: וְלֵךְ מִשָּׁם וְחַק וְחָזָן
 י: בְּגִת־גָּרָר וְיִשָּׁב שָׁם: וְיִשָּׁב יִצְחָק וַיְהַפְרוּ אֹהֳבָאֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר
 י: חָפְרוּ בְיַמֵּי אֲבָרְתָם אֵלָיו וְסִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אֶתְּרֵי מוֹת אֲבָרְתָם
 י: וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת בְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אֲבָיו: וַיִּחְפְּרוּ עֲבָד־יִצְחָק
 י: בְּגִתֵּי וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בָּאָר מַיִם חַיִּים: וַיְרִיבוּ רֵעִי גָרָר עִם־רֵעִי יִצְחָק
 י: לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שְׁמֵי־הַבָּאָר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ: וַיִּחְפְּרוּ
 י: כָּאָר אֲחֵרֵת וַיְרִיבוּ גַם־עַלֶּיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׁטָּה: וַיִּשְׁתַּק מִשָּׁם וַיִּחְפְּלוּ
 י: בָּאָר אֲחֵרֵת וְלֹא רָבוּ עֲלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי־עָתָה
 י: הִרְקִיב יְהוָה לָנוּ וַיְפָרְעוּ בָּאָרֶץ: *ע.א.ת. תלמי*

⑤

(כ-כב) ויקרא שם הבאר עשק, יספר הכתוב ויארץ בעיני
 הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק,
 והוא ואביו עשו אותם בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי
 בא להודיע דבר עתיד. כי באר מים חיים ירמוז לבית אלהים אשר
 יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר מקור
 מים חיים את ה' (ירמיה ז' ג). וקרא הראשון עשק, ורמוז לבית
 הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה
 מלחמות עד שהתריבוהו: והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן
 הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו⁷² שכתוב בו,
 וכמלכות אחשוורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי
 יהודה וירושלים (עזרה ד' ו)⁷³, וכל ימיו היו לנו לשטנה⁷⁴ עד
 שהתריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא רחובות, הוא
 הבית העתיך שיבנה כמחרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה,
 והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר ואם ירחיב ה' אלהיך את
 גבולך כאשר דבר⁷⁵ וגו' (דברים יט ח) שהוא לעתיד. וכתיב בבית
 השלישי ורחבה ונסכה למעלה למעלה (יחזקאל מא ז), ופרינו
 בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אתד⁷⁶.

ע.א.ת. תלמי

14

וישא יעקב וגליו וגליו ארצה בני יקדם: וירא והנה אב
 באר בשדה והנה שלם שלשה עשר צאן רבצים עליה כי מן הבאר
 שהוא ישקו העדרים והאבן גדלה עלי פי הבאר: והאספוי שמה
 בלי העדרים וגליו אתי האבן מעל פי הבאר והשקו אתי הצאן
 והשיבו אתי האבן עלי פי הבאר למקמה: ויאמר להם יעקב אחי
 מאין אתם ויאמרו מתרן אנתנו: ויאמר להם הידעתם את לבן
 בן נחור ויאמרו ידענו: ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה
 רחל בתו באה עם הצאן: ויאמר הן עוד היום גדול לא יצת האסף
 המקנה השקו הצאן ולכו רעו: ויאמרו לא נוכל עד אשר נאספו
 בלי העדרים וגליו אתי האבן מעל פי הבאר והשקו אתי הצאן: עודנו
 מדבר עמם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רעה הוא: והי
 באשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי
 אמו וישק יעקב וגל אתי האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן
 אחי אמו:

21

ויזאל משה לשבת בא
 את ידאיש וימן את צפרה בתו למשה: ותלד בן ויקרא את שמו בן
 גרשם כי אמר גר הייתי בארץ זכרה:

22

(כ) למה זה עזבתך, הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים
 עולים לקראתו⁷³

23

ויאמר אל בנתיו ואיו, אמר להם טימן
 שאתן אומרות שדלה והשקה את כל הצאן
 זה מבני בניו של יעקב שעמד על הבאר והבאר
 מתברכת בשבילו.

24

ה שמעו דברי יהוה בית יעקב וכל משפחות בית ישראל: כה אמר
 יהוה מה מצאו אבותיכם בל עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל
 ויהבלו: ולא אמרו איה יהוה המעלה אתנו מארץ מצרים המוליך
 אתנו במדבר בארץ ערב וישחה בארץ איה וצלמות בארץ לא
 עבר בה איש ולא יושב אדם שם: ואביא אתכם אל ארץ הפרמל
 לאכל פריה וטובה ותבאו ותטמאו את ארצי ונתחלתי שמתם
 לחובענה: הכהנים לא אמרו איה יהוה ותפשי התורה לא ידענו
 והרעים פשעו כי והגביאים גבאו בפעל ואחרי לא יזעלו הלכו:
 יב שמו שמם על זאת ושערו חרבו מאד נאם יהוה: כי שמם רעות
 עשה עמי אתי עובו מקורו מים תיים לתצב להם בארות בארה
 ושבירים אשר לא יכלו המים:

15

ויגל את האבן יעקב גל את האבן מעל
 פי הכאר כיון שראו המים את יעקב עלו
 מאיליהן שנאמר ויגל את האבן ויגוי וישק את
 צאן

16

היה פתוחים יא
 הנה נבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית:
 ותתפששו בגדו לאמר שכבה עמי ויעוב בגדו בידה ונגס ויצא יב
 החוצה: והי כראותה כיעוב בגדו בידה ונגס החוצה:

17

ויפשט משה את אהרן את
 בגדיו וילבש אתם את אלעזר
 בנו, וכי היאך היה משה יכול להפשיט
 את בגדיו כסדרן והעליונים הם עליונים לעולם,
 והתחתונים הם תחתונים לעולם, אלא אלו מעשה
 נסים, ועשה לו הקב"ה כמיתתו יותר מבחייו,
 והעמידו משה על הסלע והפשיטו בגדי כהונה
 ובגדי שכינה נלבשים תחתיהם, וילבש אותם את
 אלעזר בנו, וכי היאך היה יכול משה להלביש את
 אלעזר בגדים כסדרן, אלא כבוד גדול חלק לו
 המקום במיתתו יותר מבחייו, שלבשו בגדי שכינה
 תחלה למשה והפשיט אהרן את הכגדים כסידורן
 והלביש את אלעזר בגדים כסידורן.

25

ר' אבא
 בריה דרב פפי ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי
 שלשתן דרש עקביה מפסוק א'. 'זכור את בוראך.
 כארך. בורך. בוראך. בארך סמקום שבאתה. י'
 בורך למקום שאת הולך. בוראך לפני מי שאת
 עתיד ליתן דין והשבחו.

26

א"ר חייא בר רבא
 בארה של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה
 ויראה כמין כברה בים וזו היא בארה של
 מרים

27

ה והנה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם חזקים אליהם הקדמוני
 ויחזיקו אליהם האחרון בקנין ויבחרו יהוה: והנה יזנה למלה
 על כלי הארץ ביום ההוא יהוה יהוה אחד ושמו אחד:

28

כתיב בירושלים והיה ביום ההוא יצאו
 מים חיים מירושלים ו) היא הבאר שעתידה
 לעלות בירושלים ולהשקות את כל סביבותיה.

18

ויזוסף אמר
 יי מברכת יהוה ארצו ממנו שלום משל ומתהום רבצת תחת: וממנו
 יו תבואת שמש וממנו גרש ורחים: ומראש הררי יקדם וממנו גבעות
 יו עולם: וממנו ארץ ומלאה ורצון שקני סנה תבואתה לראש יוסף
 וילקח קד גיר אחיו: בכור שורו הדר לו וקני ראם קרני בהם
 עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי
 מנשה:

19

ורצון שוכני סנה, שגשה רצון מי שנגלה על משה בסנה.

29

דכתיב ויהי אמונת עתך חסן ישועות חבמת ודעת וגו' אמנת זה סדר ורעים עתך זה סדר מועד חסן זה סדר
 גשמים ישועות זה סדר נויקן חבמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר מהרות ואפ"ה ראותה היא אוצרו

20

ו וזיוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב אשר ילדה לו אסנת
 יו בת יוסף פרע כהן און: ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כיינושי
 יו אלהים את כלי עמלי ואת כלי בית אבי: ואת שם השני קרא אפרים
 כייפסקני אלהים בארץ עמי: